

Motion till riksdagen
2005/06:So471

av Gudrun Schyman (-)

Resursjourer och adekvat stöd och bemötande för de mest våldsutsatta kvinnorna

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta resursjourer som kan ta emot de mest utsatta kvinnorna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det ställs kompetenskrav på relevanta tjänster och yrkesutbildningar i fråga om mäns våld mot kvinnor.¹

¹Yrkande 2 hänvisat till JuU.

Fel! Okänt namn på

Inledning

I dag finns cirka 150 ideella kvinnojourer i Sveriges 289 kommuner. År 2002 fanns det endast tre kommunala kriscentrum. Många kommuner saknar kvinnojour och befintliga kvinnojourer kan inte ta emot alla hjälpsökande på grund av platsbrist. Stödet och tillgången till skyddat boende för våldsutsatta kvinnor och barn är med andra ord starkt begränsat.

Vissa kvinnor är särskilt utsatta för kvinnofridsbrott då skäl som till exempel funktionshinder, missbruk eller kvinnans ålder gör att hon blir ett lättare offer för mäns våld. Dessa faktorer kan också göra att kvinnan har svårt att söka skydd och hjälp och att omgivningen inte tar hennes berättelse, och i vissa fall anmälan, på allvar. När det gäller gruppen våldsutsatta missbrukande kvinnor så har inga riktiga stödprogram ännu genomförts (källa: MOB, Holmberg, Smirthwaite, Nilsson, 2005).

Kvinnor med särskild utsatthet söker inte heller av olika skäl hjälp i samma utsträckning som andra kvinnor. Kvinnojourerna har ingen möjlighet att ta emot kvinnor med särskilda behov och det är vanligt att dessa kvinnor blir bemötta med okunskap och fördomar när de söker hjälp hos myndigheter. Myndigheterna tenderar att fokusera på kvinnornas missbruk, funktionshinder eller ålder och ser inte att de är utsatta för kvinnofridsbrott.

Vad denna motion vill få till stånd är att även de mest våldsutsatta kvinnorna som inte har möjlighet eller som inte uppmärksammas också måste få adekvat hjälp och skyddat boende samt bli bemötta med förståelse och kunskap i mötet med sjukvården eller andra myndigheter. Det är dock viktigt att understryka att även kvinnor som inte missbrukar, är funktionshindrade och så vidare också löper stor risk att utsättas för mäns våld.

Särskild utsatthet

Missbrukande kvinnor

Mobilisering mot narkotika (MOB) har nyligen färdigställt en rapport om våld mot kvinnor som missbrukar (Mäns våld mot kvinnor – ett kvinnofridsbrott bland andra. Holmberg, Smirthwaite, Nilsson, 2005). Man har bland annat gjort en enkätstudie som bygger på svaren från 103 kvinnor som missbrukar. Analysen visar att kvinnorna är utsatta för upprepat och grovt våld, främst av en man de har eller har haft en nära relation till. Kvinnorna kan beskrivas som multiutsatta. Medan våldet generellt oftast äger rum i hemmet, blir dessa kvinnors slagna både i hemmet och på allmän plats, och av flera olika personkategorier. Kvinnorna utsätts för våld av manliga partners, från andra män i missbrukarkretsar samt för våld från andra kvinnliga missbrukare. En del kvinnor redovisar även våld från så kallade professionella, det vill säga människor som i sin yrkesroll haft kontakt med kvinnorna, exempelvis poliser och väktare. Det våld som de missbrukande kvinnorna utsätts för i

sina relationer har mycket gemensamt med det våld som andra kvinnor utsätts för i nära relationer och kan inte tolkas som våld i största allmänhet.

Studien visade att:

94 av kvinnorna hade blivit utsatta för övergrepp i vuxen ålder.

74 av de 103 kvinnorna har barn.

82 % av ovanstående grupp hade utsatts för knytnävsslag och sparkar, 45 % för våld med tillhygge, 44 % för sexuellt våld.

79 % uppgav att de blivit utsatta av övergrepp av en man de haft en relation med.

52 % uppgav att de blivit utsatta för våld fler än 10 gånger.

74 % uppgav att de fick skador vid övergreppet.

40 % uppgav att skadan ledde till vård.

82 % uppgav att de blivit utsatta för övergrepp under de senaste två åren.

76 % uppgav att de blivit utsatta för övergrepp i egen bostad.

42 % uppgav att de blivit utsatta för övergrepp på allmän plats.

Det som främst skiljer missbrukande kvinnor från andra kvinnor är beroende av någon form av drog. Även om andra kvinnor också på olika sätt står i beroendeförhållande till män kan denna skillnad spela stor roll för kvinnans möjligheter att lämna misshandelsrelationen – beroendet av drogen kan bli liktydigt med beroendet av mannen om det är han som tillhanda håller drogen, eller finansieringen av den.

Det som skiljer misshandlade kvinnor i missbruk och andra misshandlade kvinnors villkor är just möjligheten att få adekvat hjälp. Bristen på resurser till kvinnojoursverksamhet är något som drabbar misshandlade kvinnor vare sig de missbrukar eller inte. Men missbrukande kvinnor drabbas ännu hårdare än andra av denna brist. De kan nämligen inte tas emot av befintliga kvinnojourer eller kriscentrum och har inte med nödvändighet någonstans att vända sig. Det måste därför till resurser för att bygga upp jourer med utbildad personal för just denna grupp kvinnor. Det är inte bara vid kvinnojourer och kriscentrum som missbrukande kvinnor har mindre möjlighet att få hjälp än andra. Från sjukvården finns många exempel på hur misshandlade kvinnor just på grund av sina missbruksproblem nonchaleras eller feltolkas. De symptom som kvinnorna visar upp då de söker hjälp efter en misshandel – till exempel yrsel svimningar, kräkningar – kan feltolkas som effekter av droger. Detta tyder på ett behov av ökad kompetens hos sjukvårdpersonal när det gäller att möta våldsutsatta kvinnor i missbruk. (Källa: Holmberg, Smirthwaite, Nilsson, 2005.)

Psykiskt funktionshindrade kvinnor

Ett annat exempel på en särskilt utsatt grupp är kvinnor som söker vård inom psykiatri. Studien ”Vi är många” av Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH) visar att psykiskt funktionshindrade kvinnor löper större risk än befolkningen i allmänhet att utsättas för våld. 70 procent av kvinnorna som

Fel! Okänt namn på

deltog i studien uppgav att de under sitt liv varit utsatta för någon form av fysiska, sexuella och psykiska övergrepp och/eller ekonomiskt utnyttjande.

Äldre kvinnor

Undersökningar gjorda i Sverige visar att äldre kvinnor (65 plus) utsätts för våld och övergrepp. Tre av fyra anmälda våldsbrott mot kvinnor äger rum i hemmet, förövaren är oftast en närstående man. Äldre kvinnor som utsätts för våld i hemmet är samtidigt en mycket bortglömd grupp.

Hög ålder, sjukdom, funktionshinder och ensamhet är faktorer som ökar den äldre kvinnans beroende. När beroendet av hjälp ökar för att klara vardagen så ökar risken för våld och övergrepp. Undersökningar visar att många fler äldre kvinnor än män är utsatta för flera typer av övergrepp och antalet övergrepp ökar med stigande ålder, liksom vid funktionshinder och sjukdom. Äldre kvinnor har också i högre utsträckning än män utfört obetalt arbete och har därför lägre pension. En osäker ekonomi kan ytterligare öka risken för kvinnans beroende av andra.

Inom sjukvården finns fortfarande stora brister när det gäller kunskap om mäns våld mot kvinnor. Många våldsutsatta äldre kvinnor har regelbunden kontakt med läkare och vården utan att våldet de utsätts för uppdagas. Beroendeställning, rädsla och skamkänslor kan hindra kvinnan från att själv anmäla brottet.

Många äldre är också rädda för att utsättas för våld utanför hemmet. Gatuvåld och väskryckning m.m. är brott som anmäls i högre grad än det våld som sker inom hemmets väggar. Inomhusvåldet är dock vanligare, ofta upprepat och begås av en gärningsman som offret känner. Mörkertalet är förmodligen stort eftersom kvinnorna sällan anmäler själva. (Källa: Nationellt råd för Kvinnofrid.)

Kvinnor som är särskilt utsatta för kvinnofridsbrott på grund av skäl som missbruk, funktionshinder eller kvinnans ålder har rätt till stöd och hjälp som brottsoffer enligt socialtjänstlagen SoL 2 kap. och 5 kap. 11 §. Även landstingen och hälso- och sjukvården har ett tydligt ansvar när det gäller att upptäcka och identifiera våld mot kvinnor och att ge ett adekvat medicinskt och psykosocialt omhändertagande. Detta ansvar tydliggörs i hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Därför bör staten inrätta särskilda resursjourer som kan ta emot de mest utsatta kvinnorna. Detta vill riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Kvinnor som utsätts för kvinnofridsbrott har rätt att få ett professionellt och bra bemötande. Detta för att brottet skall uppdagas och för att kvinnan skall få adekvat stöd och hjälp. Vikten av kunskap och kompetens gällande mäns våld mot kvinnor i olika yrkeskategorier och yrkesutbildningar har tidigare tagit upp i Kvinnofridspropositionen prop. 1997/98:55 och i Högskoleverkets utredning 2004. Stora brister kvarstår dock när det gäller kompetens inom detta kunskapsområde. Undersökningar visar att kunskap ofta saknas där den mest behövs. Behandlingshem, kriminalvården, psykvården, härbärgen och äldre-

Fel! Okänt namn på

omsorgen är viktiga aktörer som behöver kunskap och kompetens om mäns våld mot kvinnor. Viktigt är också att framhålla våldsutsatta kvinnor som brottsoffer med rättigheter. Det gäller även kvinnor som av olika skäl har en svagare plats i samhället. Därför bör regeringen ytterligare ställa kompetenskrav på relevanta tjänster och yrkesutbildningar i fråga om mäns våld mot kvinnor. Detta vill riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 4 oktober 2005

Gudrun Schyman (-)